

శ్రీః
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః
శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే

॥ చత్వారింశః సర్గః ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

శ్రీ రంగరామానుజ మహాదేశికన్

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ చత్వారింశః సర్గః ॥

దశరథం పరిక్రమ్య ససీతాలక్ష్మణస్య శ్రీరామస్య కౌసల్యాప్రభృతిమాతృః
ప్రతి ప్రణామః, సుమిత్రాయా లక్ష్మణం ప్రత్యుపదేశః, రథ ఉపవిశ్య
రామాదీనాం వనం ప్రతి ప్రస్థానం పౌరై రాజ్ఞీభిశ్చ సహ దశరథస్య
సశోకావస్థా

అథ రామశ్చ సీతా చ లక్ష్మణశ్చ కృతాంజలిః |

ఉపసంగృహ్య రాజానం చక్రుర్దీనాః ప్రదక్షిణం || 2.40.1 ||

తం చాపి సమనుజ్ఞాప్య ధర్మజ్ఞః సహ సీతయా |

రాఘవః శోకసమ్మూఢో జననీమభ్యవాదయత్ || 2.40.2 ||

అన్వక్షం లక్ష్మణో భ్రాతుః కౌసల్యామభ్యవాదయత్ |

అపి మాతుః సుమిత్రాయా జగ్రాహ చరణౌ పునః || 2.40.3 ||

తం వందమానం రుదతీ మాతా సౌమిత్రిమబ్రవీత్ |

హితకామా మహాబాహుం మూర్ధ్న్యపాఘ్రాయ లక్ష్మణం || 2.40.4 ||

సృష్టస్త్యం వనవాసాయ స్వనురక్తః సుహృజ్ఞనే |

రామే ప్రమాదం మా కార్షీః పుత్ర భ్రాతరి గచ్ఛతి || 2.40.5 ||

వ్యసనీ వా సమృద్ధో వా గతిరేష తవానఘ |

ఏష లోకే సతాం ధర్మో యజ్ఞేష్ఠవశగో భవేత్ || 2.40.6 ||

ఇదం హి వృత్తముచితం కులస్యాస్య సనాతనం |
దానం దీక్షా చ యజ్ఞేషు తనుత్యాగో మృధేషు హి || 2.40.7 ||

లక్ష్మణం త్వేవముక్త్యాసౌ సంసిద్ధం ప్రియరాఘవం |
సుమిత్రా గచ్ఛ గచ్ఛేతి పునః పునరువాచ తం || 2.40.8 ||

రామం దశరథం విద్ధి మాం విద్ధి జనకాత్మజాం |
అయోధ్యామటవీం విద్ధి గచ్ఛ తాత యథాసుఖం || 2.40.9 ||

తతః సుమంత్రః కాకుత్స్థః ప్రాంజలిర్వాక్యమబ్రవీత్ |
వినీతో వినయజ్ఞశ్చ మాతలిర్వాసవం యథా || 2.40.10 ||

రథమారోహ భద్రం తే రాజపుత్ర మహాయశః |
క్షిప్రం త్వాం ప్రాపయిష్యామి యత్ర మాం రామ వక్ష్యసి || 2.40.11 ||

చతుర్దశ హి వర్షాణి వస్తవ్యాని వనే త్వయా |
తాన్యుపక్రమితవ్యాని యాని దేవ్యా ప్రచోదితః || 2.40.12 ||

తం రథం సూర్యసంకాశం సీతా హృష్టేన చేతసా |
ఆరురోహ వరారోహ కృత్వాలంకారమాత్మనః || 2.40.13 ||

వనవాసం హి సంఖ్యాయ వాసాంస్యాభరణాని చ |
భర్తారమనుగచ్ఛంత్యై సీతాయై శ్వశురో దదౌ || 2.40.14 ||

తథైవాయుధజాతాని భ్రాతృభ్యాం కవచాని చ |
రథోపస్థే ప్రవిన్యస్య సచర్మ కఠినం చ యత్ || 2.40.15 ||

అథో జ్వలనసంకాశం చామీకరవిభూషితం |
తమారురుహతుస్తూర్ణం భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ || 2.40.16 ||

సీతాతృతీయానారూఢాన్ దృష్ట్వా రథమచోదయత్ |
సుమంత్రః సమ్మతానశ్వాన్ వాయువేగసమాంజవే || 2.40.17 ||

ప్రయాతే తు మహారణ్యం చిరరాత్రాయ రాఘవే |
బభూవ నగరే మూర్చ్ఛా బలమూర్చ్ఛా జనస్య చ || 2.40.18 ||

తత్ సమాకులసంభ్రాంతం మత్తసంకుపితద్విషం |
హయసింజితనిర్హోషం పురమాసీన్మహాస్వనం || 2.40.19 ||

తతః సబాలవృద్ధా సా పురీ పరమపీడితా |
రామమేవాభిదుద్రావ ధర్మార్తః సలిలం యథా || 2.40.20 ||

పార్శ్వతః పృష్ఠతశ్చాపి లంబమానాస్తదున్ముఖాః |
బాష్పపూర్ణముఖాః సర్వే తమూచుర్భృశనిఃస్వనాః || 2.40.21 ||

సంయచ్ఛ వాజినాం రశ్మీన్ సూత యాహి శనైః శనైః |
ముఖం ద్రక్ష్యామ రామస్య దుర్దర్శం నో భవిష్యతి || 2.40.22 ||

ఆయసం హృదయం నూనం రామమాతురసంశయం |
యద్ దేవగర్భప్రతిమే వనం యాతి న భిద్యతే || 2.40.23 ||

కృతకృత్యా హి వైదేహీ ఛాయేవానుగతా పతిం |
న జహాతి రతా ధర్మే మేరుమర్కప్రభా యథా || 2.40.24 ||

అహో లక్ష్మణ సిద్ధార్థః సతతం ప్రియవాదినం |
భ్రాతరం దేవసంకాశం యస్త్యం పరిచరిష్యసి || 2.40.25 ||

మహత్యేషా హి తే బుద్ధిరేష చాభ్యుదయో మహాన్ |
ఏష స్వర్గస్య మార్గశ్చ యదేనమనుగచ్ఛసి || 2.40.26 ||

ఏవం వదంతస్తే సోఢుం న శేకుర్బాప్సమాగతం |
నరాస్తమనుగచ్ఛంతి ప్రియమిక్ష్వాకునందనం || 2.40.27 ||

అథ రాజా వృతః స్త్రీభిర్దీనాభిర్దీనచేతనః |
నిర్జగామ ప్రియం పుత్రం ద్రక్ష్యామీతి బ్రువన్ గృహత్ || 2.40.28 ||

శుశ్రువే చాగ్రతః స్త్రీణాం రుదతీనాం మహాస్వనః |
యథా నాదః కరేణూనాం బద్ధే మహతి కుంజరే || 2.40.29 ||

పితా హి రాజా కాకుత్స్థః శ్రీమాన్ సన్నస్తదా బభౌ |
పరిపూర్ణః శశీ కాలే గ్రహేణోపప్లుతో యథా || 2.40.30 ||

స చ శ్రీమానచింత్యాత్మా రామో దశరథాత్మజః |
సూతం సంచోదయామాస త్వరితం వాహ్యతామితి || 2.40.31 ||

రామో యాహీతి తం సూతం తిష్ఠేతి చ జనస్తథా |
ఉభయం నాశకత్ సూతః కర్తుమధ్వని చోదితః || 2.40.32 ||

నిర్గచ్ఛతి మహాబాహౌ రామే పౌరజనాశ్రుభిః |
పతితైరభ్యవహితం ప్రణనాశ మహీరజః || 2.40.33 ||

రుదితాశ్రుపరిద్యూనం హాహాకృతమచేతనం |
ప్రయాణే రాఘవస్యాసీత్ పురం పరమపీడితం || 2.40.34 ||

సుస్రావ నయనైః స్త్రీణామస్త్రమాయాససంభవం |
మీనసంక్షోభచలితైః సలిలం పంకజైరివ || 2.40.35 ||

దృష్ట్వా తు నృపతిః శ్రీమానేకచిత్తగతం పురం |
నిపపాతైవ దుఃఖేన కృత్తమూల ఇవ ద్రుమః || 2.40.36 ||

తతో హలహలాశబ్దో జజ్ఞే రామస్య పృష్ఠతః |
నరాణాం ప్రేక్ష్య రాజానం సీదంతం భృశదుఃఖితం || 2.40.37 ||

హా రామేతి జనాః కేచిద్ రామమాతేతి చాపరే |
అంతఃపురసమృద్ధం చ క్రోశంతం పర్యదేవయన్ || 2.40.38 ||

అన్వీక్షమాణో రామస్తు విషణ్ణం భ్రాంతచేతసం |
రాజానం మాతరం చైవ దదర్శానుగతౌ పథి || 2.40.39 ||

స బద్ధ ఇవ పాశేన కిశోరో మాతరం యథా |
ధర్మపాశేన సంయుక్తః ప్రకాశం నాభ్యుదైక్షత || 2.40.40 ||

పదాతినౌ చ యానార్థావదుఃఖార్థౌ సుఖోచితౌ |
దృష్ట్వా సంచోదయామాస శీఘ్రం యాహీతి సారథిం || 2.40.41 ||

నహి తత్ పురుషవ్యాఘ్రౌ దుఃఖజం దర్శనం పితుః |
మాతుశ్చ సహితుం శక్తస్త్రోత్తైర్నున్న ఇవ ద్విపః || 2.40.42 ||

ప్రత్యగారమివాయాంతీ సవత్సా వత్సకారణాత్ |
బద్ధవత్సా యథా ధేనూ రామమాతాభ్యధావత || 2.40.43 ||

తథా రుదంతీం కౌసల్యాం రథం తమనుధావతీం |
క్రోశంతీం రామ రామేతి హా సీతే లక్ష్మణేతి చ || 2.40.44 ||

రామలక్ష్మణసీతార్థం స్రవంతీం వారి నేత్రజం |
అసకృత్ ప్రేక్షత స తాం నృత్యంతీమివ మాతరం || 2.40.45 ||

తిష్ఠేతి రాజా చుక్రోశ యాహి యాహీతి రాఘవః |
సుమంత్రస్య బభూవాత్మా చక్రయోరివ చాంతరా || 2.40.46 ||

నాశ్రౌషమితి రాజానముపాలభ్యోఽపి వక్ష్యసి |
చిరం దుఃఖస్య పాపిష్ఠమితి రామస్తమబ్రవీత్ || 2.40.47 ||

స రామస్య వచః కుర్వన్ననుజ్ఞాప్య చ తం జనం |
వ్రజతోఽపి హయాన్ శీఘ్రం చోదయామాస సారథిః || 2.40.48 ||

న్యవర్తత జనో రాజ్ఞో రామం కృత్వా ప్రదక్షిణం |
మనసాప్యాశువేగేన న న్యవర్తత మానుషం || 2.40.49 ||

యమిచ్ఛేత్ పునరాయాతం నైనం దూరమనువ్రజేత్ |
ఇత్యమాత్వా మహారాజమూచుర్దశరథం వచః || 2.40.50 ||

తేషాం వచః సర్వగుణోపపన్నః
 ప్రస్విన్నగాత్రః ప్రవిషణ్ణరూపః ।
 నిశమ్య రాజా కృపణః సభార్యో
 వ్యవస్థితస్తం సుతమీక్షమాణః ॥ 2.40.51 ॥

॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
 అయోధ్యాకాండే చత్వారింశః సర్గః ॥